

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ПРАВА ТА ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ

для підготовки фахівців ступеня вищої освіти «Магістр»
за спеціальністю (053) Психологія
галузі знань (05) Соціальні та поведінкові науки

Статус дисципліни – вибіркова
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – соціальні та поведінкові науки (05)
Спеціальність – психологія (053)
Освітня програма – психологія
Форми здобуття вищої освіти – заочна
Мова навчання – українська
Форма підсумкового контролю – залік

Київ – 2021

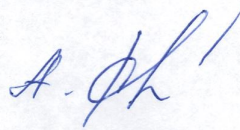
Робоча програма дисципліни «Психологія права та правової поведінки» складена для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю (053) Психологія (заочна форма навчання).

Розробники:

Людмила Казміренко – професор кафедри юридичної психології, кандидат психологічних наук, професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Протокол від 25.02 2021 року № 11

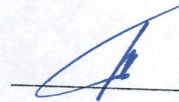
Завідувач кафедри
юридичної психології

Олена Кудерміна

Схвалено науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ
Протокол від 22.03 2021 року № 8

Голова науково-методичної ради

Станіслав Гусарєв

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни
Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами . (Додаток _).
протокол засідання кафедри від _____ 202_ № ____ протокол науково-методичної ради від _____ 202_ № ____

Завідувач кафедри

Олена КУДЕРМІНА

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами (Додаток _).

протокол засідання кафедри від _____ 202_ № ____

Завідувач кафедри

Олена КУДЕРМІНА

протокол науково-методичної ради від _____ 202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Психологія права та правової поведінки – науково-практична дисципліна, що вивчає закономірності та механізми правотворчості, формування правосвідомості і правової поведінки. Діяльність психологів-практиків відзначається соціальною спрямованістю, їм доводиться при вирішенні професійних психопрофілактичних і психокорекційних завдань при роботі з девіантними і делінквентними особистостями враховувати психологічні закономірності права, генезу суспільної та індивідуальної правосвідомості, витоки і детермінанти правової поведінки. Саме тому оволодіння знаннями про соціально-психологічну природу нормативності поведінки особистості в суспільстві, правової соціалізації і формування правової дійсності сприяє підвищенню професіоналізму психологів як працівників системи «людина – людина».

Міждисциплінарні зв'язки: «Теоретико-методологічні проблеми юридичної психології», «Психологія життєвої кризи», «Професійна деформація особистості», «Методи психотерапевтичної роботи», «Актуальні психологічні проблеми профілактичної діяльності», «Основи психологічної профілактики».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Соціальні та психологічні витоки права. Право як система нормативної регуляції поведінки особистості і соціальних груп.

2. Психологічні аспекти правової поведінки. Правосвідомість як механізм регуляції правової поведінки.

Мета та завдання вивчення дисципліни. Метою вивчення дисципліни є формування уявлень про соціально-психологічні чинники і детермінанти права як нормативної системи регуляції поведінки, критерії і структуру правової поведінки особистості і соціальних груп, детермінацію суспільної та індивідуальної правосвідомості, які опосередковують та зумовлюють вирішення психодіагностичних і психокорекційних завдань. Особлива увага приділяється психологічному аналізу особливостей соціально-правової взаємодії суб'єктів правовідносин, проблемам психологічного аналізу структурних компонентів правосвідомості і правової поведінки, діагностиці та корекції правових уявлень.

Завдання вивчення дисципліни полягають у створенні умов для засвоєння магістрантами соціально-психологічних чинників і детермінант правової поведінки особистості та соціальних груп, їх ролі при вирішенні юридико-психологічних ситуацій, використанні методів психодіагностики у взаємодії з суб'єктами правовідносин.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання та проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення

дослідження та (або) здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

Загальні компетентності

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Додаткові соціально-особистісні компетенції (навички):

ЗК 11. Формування «soft skills»:

- *індивідуальних*: тайм-менеджмент; гнучкість/здатність адаптуватися; організація простору; властивість ефективно приймати рішення та вирішувати проблеми; вміння чітко ставити завдання і формулювати цілі; позитивне мислення та оптимізм;

- *комунікативних*: креативність; логіка; менеджмент знань та інформації; навички формування гармонійних міжособистісних відносин; здатність чітко виражати власні думки та взаємодіяти з різними типами людей; здатність відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно і ввічливо; вміння працювати в команді;

- *управлінських*: володіння навичками психологічного впливу; уміння вирішувати проблемні ситуації.

Фахові компетентності

ФК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

ФК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Програмні результати навчання

ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

На вивчення навчальної дисципліни «Психологія права та правової поведінки» заплановано 90 годин, 3 кредити ECTS.

Мова навчання: українська.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k015@naiaiu.kiev.ua.

Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Соціальні та психологічні витoki права. Право як система нормативної регуляції поведінки особистості і соціальних груп.

Соціальна і психологічна природа права. Правова психологія як галузь юридичної психології. Рівні інтеграції юридичного і психологічного знання. Особистісна і діяльнісна парадигми правової психології. Актуальні психологічні проблеми правовідносин і правової поведінки.

Психологічні аспекти правотворчості. Соціально-класовий і корпоративний характер законотворчості. Законотворчий процес як прийняття соціального рішення.

Соціальна нормативність як необхідна умова і детермінанта врегульованості суспільного буття. Загальна характеристика соціальних норм. Основні властивості соціальних норм. Суспільна та індивідуальна корисність нормативності поведінки. Фактична реалізація як атрибут соціальної норми: «живі» і «мертві» соціальні норми. Обов'язковість – необхідна умова дієвості соціальної норми. Санкція як механізм реалізації соціальної нормативності поведінки.

Традиції, звичаї і ритуали – первинна система нормативної регуляції: їх суспільна сутність і характеристика. Мораль як регулятор поведінки особистості. Історична природа суспільної моралі. Плюралістичний характер моральних норм поведінки. Право як унітарна система нормативної регуляції поведінки – його властивості і характеристики.

План лекції

1. Загальна характеристика правової дійсності як соціального явища.
2. Суспільно-історичні засади соціальної нормативності.
3. Основні системи нормативної регуляції поведінки.

Тема 2. Психологічні аспекти правової поведінки. Правосвідомість як механізм регуляції правової поведінки.

Загальні ознаки правової поведінки. Суспільна та індивідуально-психологічна підконтрольність правової поведінки. Психологічна сутність наслідків і санкцій правової поведінки. Диференційовані ознаки правової поведінки.

Правосвідомість як правовий досвід суспільства, соціальної групи та особистості. Взаємозв'язок і взаємозалежність суспільної та індивідуальної правосвідомості. Ознаки правосвідомості. Характеристика різновидів правосвідомості. Структурні компоненти індивідуальної правосвідомості.

Феномени правової ідеології і правової психології. Соціалізація як процес засвоєння суспільного досвіду. Соціальна адаптація та інтеріоризація.

Особливості десоціалізації та ресоціалізації. Сутність правової соціалізації особистості. Періодизація правової соціалізації. Оціночні ставлення, правові установки і правові цінності.

Рівні відображення права – правова ідеологія і правова психологія. Особливості побутової, індивідуальної та наукової правової психології. Правова культура як система правових цінностей. Правова культура суспільства і особистості. Функції правової культури.

План лекції

1. Правова поведінка як соціальний феномен: фактичне і юридичне, внутрішнє і зовнішнє.
2. Психологія правової соціалізації особистості.
3. Рівні відображення права: правова ідеологія і правова психологія.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Соціально та поведінкові науки 05 Спеціальність Психологія 053	Вибіркова	
Кількість розділів – 1	Ступінь вищої освіти: Магістр	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		-	1-й
		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи здобувача –		-	2-й
		Лекції	
			4 год.
		Семінарські	
		-	2 год.
		Практичні	
		-	4 год.
	Самостійна робота		
-	80 год.		
Вид контролю:			
-	Залік		

3. Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		о	л	С	П		с.р.	о	л	С
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Соціальні та психологічні витoki права. Право як система нормативної регуляції поведінки особистості і соціальних груп						30	2	2	2	26
Тема 2. Психологічні аспекти правової поведінки. Правосвідомість як механізм регуляції правової поведінки						30	2		2	24
Разом						90	4	2	4	80

4. Плани семінарських та практичних занять

Тема 1. Соціальні та психологічні витoki права. Право як система нормативної регуляції поведінки особистості і соціальних груп

Семінарське заняття – 2 год.

1. Правова психологія як галузь юридичної психології. Рівні інтеграції юридичного і психологічного знання.

2. Психологічні аспекти правотворчості. Соціально-класовий і корпоративний характер законотворчості.

3. Загальна характеристика соціальних норм. Основні властивості соціальних норм.

4. Традиції, звичаї і ритуали – первинна система нормативної регуляції. Мораль як регулятор поведінки особистості. Право як унітарна система нормативної регуляції поведінки.

Практичне заняття – 2 год.

Мета заняття: ознайомити магістрантів сутністю та властивостями соціальних норм, особливостями різних видів соціальних норм.

1. Визначити місце правової психології в системі юридичної психології (надати схему напрямів юридичної психології).

2. Визначити основні властивості соціальних норм (аналіз відеоматеріалу <https://www.youtube.com/watch?v=tujxxgkd-zw>)

3. Визначити особливості правової регуляції поведінки (аналіз відеоматеріалу «Право в системі соціальних норм»)

Тема 2. Психологічні аспекти правової поведінки. Правосвідомість як механізм регуляції правової поведінки

Практичне заняття – 2 год.

Мета заняття: ознайомити здобувачів із сутністю та структурою правосвідомості та її впливом на поведінку особи.

1. Визначити причини та умови вчинення правопорушень неповнолітніх (аналіз відеоматеріалу «Діти за ґратами»)

2. Визначити особистісні детермінанти вчинення правопорушень (аналіз навчального відеофільму «Особистість злочинця»)

5. Завдання для самостійної роботи

Вимоги до організації самостійної роботи та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає також підготовку доповідей за наступними темами:

1. Передумови формування уявлень про психологію права.
2. Суспільні відносини та індивідуальні особливості в психолого-правовому контексті.
3. Психологічна детермінація правомірної поведінки.
4. Психологічні аспекти нормативно-правового регулювання.
5. Праве регулювання суспільних відносин як соціально-психологічна реальність.
6. Психологічні механізми формування правосвідомості.
7. Психологічні особливості правоохорони.
8. Психологічні особливості правореалізації.
9. Взаємовідносини правової ідеології і правової психології: правовий ригоризм, правовий романтизм, правовий авантюризм.
10. Психологічна сутність і характеристика права. Соціальні і психологічні функції права.
11. Пізнавально-реформаторська і ціннісно-нормативна функції правової культури.
12. Детермінація соціального розвитку особистості. Проблеми соціалізації і формування правосвідомості.
13. Нормативність соціальної поведінки. Характеристика і взаємозалежність різновидів соціальних норм.
14. Механізми інтеріоризації правових норм. Формування правових установок і правового світогляду.

15. Правова культура та правова психологія як показники цивілізованості суспільних відносин.
16. Вплив громадської думки на суспільну та індивідуальну правосвідомість.
17. Правові аспекти національного характеру і менталітету.

6. Методи навчання та контролю

Словесні методи, інноваційні методи, наочні методи, практичні методи.
Поточний, проміжний та підсумковий контроль.

7. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Психологія права та правової поведінки як напрям юридичної психології: предмет, об'єкт, завдання.
2. Психологія права та правової поведінки як напрям юридичної психології: принципи та методи.
3. Психологія права та правової поведінки як напрям юридичної психології: історія розвитку та основні етапи.
4. Рівні інтеграції юридичного і психологічного знання.
5. Соціальні та психологічні витоки права.
6. Право як система нормативної регуляції поведінки особистості і соціальних груп.
7. Нормативна регуляція суспільних відносин та її вплив на поведінку особистості.
8. Суспільно-історичні засади соціальної нормативності.
9. Загальна характеристика соціальних норм.
10. Основні властивості соціальних норм.
11. Детермінанти соціального розвитку особистості.
12. Соціалізація як процес засвоєння суспільного досвіду.
13. Соціальна адаптація та інтеріоризація.
14. Особливості та чинники десоціалізації і ресоціалізації.
15. Суспільна та індивідуальна корисність нормативності поведінки.
16. Взаємозалежність різновидів соціальних норм.
17. Поняття про групові норми. Феномени «групової свідомості», «групового тиску».
18. Функції групових норм. Індивідуальні та групові рішення.
19. Фактична реалізація як атрибут соціальної норми: «живі» і «мертві» соціальні норми.
20. Обов'язковість як необхідна умова дієвості соціальної норми.
21. Санкція як механізм реалізації соціальної нормативності поведінки.
22. Основні системи нормативної регуляції поведінки.
23. Традиції, звичаї і ритуали як первинна система нормативної регуляції, їх суспільна сутність і характеристика.
24. Мораль як регулятор поведінки особистості.

25. Історична природа суспільної моралі. Пліуралістичний характер моральних норм поведінки.
26. Право як унітарна система нормативної регуляції поведінки: властивості та характеристики.
27. Психологічна сутність і характеристика права.
28. Соціальні і психологічні функції права.
29. Механізми інтеріоризації правових норм.
30. Характерні риси соціальних відхилень.
31. Особливості формування правових установок і правового світогляду.
32. Психологічні аспекти правотворчості.
33. Соціально-класовий і корпоративний характер правотворчості. Законотворчий процес як прийняття соціального рішення.
34. Правосвідомість як механізм регуляції правової поведінки.
35. Правова поведінка як соціальний феномен: фактичне і юридичне, внутрішнє і зовнішнє.
36. Психологічні аспекти правової поведінки.
37. Загальні ознаки правової поведінки.
38. Суспільна та індивідуально-психологічна підконтрольність правової поведінки.
39. Психологічна сутність наслідків і санкцій правової поведінки.
40. Правосвідомість як одна з форм суспільної свідомості.
41. Правосвідомість як правовий досвід суспільства, соціальної групи та особистості.
42. Психологічна характеристика різновидів правосвідомості.
43. Рівні правосвідомості.
44. Структурні компоненти індивідуальної правосвідомості.
45. Правова орієнтація особистості.
46. Індивідуальна правосвідомість та правова інтуїція.
47. Психологія правової соціалізації особистості.
48. Агенти та інститути правової соціалізації особистості.
49. Етапи правової соціалізації особистості.
50. Феномени правової ідеології і правової психології.
51. Періодизація правової соціалізації.
52. Вплив ЗМІ на правову соціалізацію особистості.
53. Рівні відображення права: правова ідеологія і правова психологія.
54. Умови ефективної реалізації правової ідеології в суспільстві.
55. Особливості побутової, індивідуальної та наукової правової психології.
56. Різновиди правових мотивів особистості.
57. Компоненти правової компетентності особистості.
58. Правова культура як система правових цінностей.
59. Структурні елементи правової культури особистості.

60. Функції правової культури.

8. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	Залік	
Мах 60%	Мах 40%	Мах 100%

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
85-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74		D	Непогано
60-65	Задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Рекомендована література

Основна література

1. Юридична психологія: підручник / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Вид. 2-е, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 352 с.
2. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Вид. 3-е, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.
3. Юридична психологія: словник / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Вид. 2-ге, уточ. та доп. К.: КНТ, 2008. 224 с.

Додаткова література

1. Александров Д. О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія. К.: Вадекс, 2014. 307 с.
2. Волошенко А. В. Правовой нигилизм: общетеоретическая характеристика. Харьков: Прометей-прес, 2005. 104 с.
3. Гревцов Ю. И. Социология права. Курс лекций. СПб.: «Юридический центр Пресс», 2001.
4. Давид Р., Жоффре-Спиноза К. Основные правовые системы современности / пер. с франц. В. А. Туманова. М.: Международные отношения, 2003.

5. Жидовцева О. А. Структура та функції професійної правосвідомості // Форум права. 2012. № 1. С. 307–312. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_1_48.pdf.
6. Змановская Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. М.: Издательский центр «Академия», 2006.
7. Казміренко Л. І., Мартенко О. Л. Кримінальний кодекс України: психологічний аналіз кримінально-правових понять: монографія. К.: КНТ, 2008. 184 с.
8. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: підручник. К.: Кондор, 2008. 477 с.
9. Коновалова В. Е. Правовая психология. Харьков, 1997.
10. Кудерміна О. І. Психологія особи як суб'єкта правоохоронної діяльності: монографія. Чернівці: Наші книги, 2012. 415 с.
11. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации: справочник практического психолога. М.: ЭКСМО, 2005. 959 с.
12. Петрович З. З. Вплив моралі на правосвідомість особи: філософсько-правовий вимір // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2013. Вип. 4. С. 496–505. Режим доступу: 303 http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvlduvs_2013_4_55.pdf.
13. Поляков А. В. Общая теория права: Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: курс лекций. СПб.: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2004.
14. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 4-те вид., допов. і перероб. К.: Алерта, 2013. 524 с.
15. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. Х.: Консул, 2005. 8-ме вид., стереотипне. 160 с.
16. Тімуш І. Правова реальність і правосвідомість: інтегральне розуміння змісту та взаємозв'язку // Право України. 2010. № 7. С. 94–100.
17. Тимошенко В. Визначальні фактори правової свідомості // Право України. 2008. № 6. С. 41–46.
18. Франкл В. Человек в поисках смысла: пер. с англ. М.: Прогресс. 1990. 367 с.
19. Штанько А. О. Правосвідомість та її роль у формуванні правової поведінки // Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 43. С. 144–152.
20. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл. Т. 5. 2003. С. 736.